

Федчун Наталія Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЛАТЕНТНОСТІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРИ ПОРУШЕННІ ПРАВИЛ БЕЗПЕКИ

Інтенсивна технізація всіх сфер людського життя, зростання кількості джерел підвищеної небезпеки, зокрема транспортних засобів, та ускладнення вимог до осіб, які працюють з ними, поширення використання у виробництві та побуті значного числа складних механізмів та пристроїв, порушення відповідних правил поведінки з ними можуть спричинити значну шкоду. Це аварії на промислових об'єктах, різного роду техногенні забруднення довкілля, дорожньо-транспортні пригоди, пожежі тощо. Таким чином, проблема боротьби з необережною злочинністю переростає, по суті, в завдання забезпечення національної безпеки, вирішення яких потребує реалізації цілого комплексу економічних, культурно-виховних, організаційно-технічних, правових та інших заходів на загальнодержавному рівні.[1, с. 32].

Серед злочинів, що вчиняються з порушенням правил безпеки необережні злочини становлять абсолютну більшість.

Сьогодні доля необережної злочинності в загальній кількості злочинів зростає, маючи при цьому більш високу латентність (особливо злочинних порушень безпеки на виробництві, екологічних злочинів та злочинів проти безпеки судноплавства). Загалом кількість загиблих осіб і спричинення їм тілесних ушкоджень в результаті скоєння злочинів з необережності складає значну частку всіх випадків таких наслідків для потерпілих від злочину.

Практика свідчить, що необережні злочини завдають дуже великої шкоди суспільству, яка може вийти за національні кордони. Так, наприклад, стосовно

злочинів, що вчиняються із порушенням правил безпеки, необхідно вказати на масштаби шкоди, що спричинюється.

Джерелом підвищеної небезпеки є діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання, використанням, зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо- і вогнебезпечних та інших речовин, яка створює підвищену небезпеку для осіб, яку цю діяльність здійснюють, та інших осіб.

Характерними ознаками джерела підвищеної небезпеки є: неможливість повного контролю з боку людини; наявність шкідливих властивостей; велика ймовірність завдання шкоди.

Не можна недооцінювати небезпеку необережних злочинів. Особливу небезпеку для суспільства становлять наслідки необережних злочинів. Недисциплінованість окремих осіб, халатне ставлення до виконання своїх службових і професійних обов'язків в окремих випадках призводять до катастрофічних за своїми масштабами і тяжкістю наслідкам. У зв'язку з цим не можна не згадати про трагедію м. Кемерово, де загинуло 69 людини.

Якщо розглядати суспільну небезпеку одиничних необережних злочинів, то слід прийти до висновку, що за однакової кількості об'єктивних ознак (наслідків) умисний злочин визнається законом більш небезпечним, ніж відповідний необережний злочин. Це пояснюється тим, що умисне діяння, свідомо спрямоване на заподіяння шкоди суспільству, створює велику ймовірність реального заподіяння цієї шкоди, ніж необережне діяння. Однак, моральним підґрунтям необережної провини є безвідповідальне ставлення до чужих інтересів. Винний повинен і міг передбачити перебіг обставин і організувати свою поведінку таким чином, щоб уникнути спричинення небажаних наслідків.

Однак при вчиненні необережних злочинів, пов'язаних з використанням техніки, громадська небезпека окремих необережних злочинів істотно зростає і

наближається до небезпеки відповідних умисних злочинів. Про це можна судити по санкціям деяких складів, що відбивають оцінку законодавцем суспільної небезпеки відповідних злочинів.[70, с.20]

Прослідковується значна розповсюдженість необережних злочинів при експлуатації транспортних засобів. Велику небезпеку для життя і здоров'я населення мають екологічні злочини, одним із основних чинників яких є саме фактор латентності. Пояснюється вказаний стан речей тим фактом, що майже 90 % випадків кваліфікуються як, наприклад, правопорушення.

У випадку злочинної необережності характер завданого збитку визначають не стільки рівнем моральної зіпсованості особи, скільки сферою діяльності суб'єкта, способом використання ним знарядь і засобів, ситуацій, за яких скоєно злочин, а також багатьма іншими обставинами, що можуть бути випадковими для суб'єкта. Тому в необережних злочинах наявне певне протиріччя між соціально-психологічною характеристикою правопорушника і значущістю наслідків, що настають. Так, порушуючи встановлені правила безпеки експлуатації або ремонту, особи-працівники транспорту або виробництва діють на шкоду соціальному зв'язку, змінюючи характер своєї діяльності таким чином, що вона стає небезпечною для суспільства. У поєднанні із зовнішніми умовами (погодні умови, особливості технічного засобу і т.п.) це призводить до втрати контролю над транспортним засобом або його механізмами, які забезпечують його нормальне функціонування.

Масштабний спектр різних причин природного, технічного та соціального характеру зумовлює наявність широкого діапазону внутрішніх та зовнішніх факторів, які послаблюють безпеку країни, а саме: суб'єктивні фактори (так званий, людський фактор – порушення правил експлуатації технічних засобів), які, до речі, справляють найбільший вплив на, зокрема, транспортну безпеку, та об'єктивні фактори техногенного і природного характеру.

Стосовно аналізу помилкових дій людини, що потягнули за собою аварійні випадки, використовується поняття «людський фактор», що включає в себе індивідуальні характеристики людини безстосовно до характеристик технічних засобів, з якими вона взаємодіє. Але порушення правил безпеки відрізняється від помилки тим, що працівник знає про можливі небезпечні наслідки своєї неправильної дії і може виконати цю дію безпечно. Більша частина аварій, зокрема тих, наслідками яких стали людські жертви, пошкодження майна, екології обумовлені «людським фактором». Щодо фактичного стану речей – у спеціальній літературі вказується, що «людським фактором» спричиняється 80 % і більше аварій.

Ситуація і, наприклад, транспортний засіб як джерело підвищеної небезпеки виступають зовнішнім фоном, умовою вчинення злочину. Лише поведінкою суб'єкта (особистісний людський фактор), що взаємодіє із ситуацією і судном, загроза, що призводить до суспільно-небезпечних наслідків, реалізується в дійсності. Необхідно зазначити, що причини порушень правил безпеки кореняться в суперечності між двома цими сторонами, тобто полягають у невідповідності особистості (або її поведінки) вимогам ситуації або стану технічного засобу.

Список використаної літератури:

1. Литвак О.М. Кримінологія необережності // Право України. – 1998. – №3. – С. 35-37.
2. Нежурбіда С.І. Злочинна необережність: концепції, механізм і шляхи протидії: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2001. – 201 с.
3. Неосторожность. Уголовно-правовые и криминологические проблемы / Дагель П.С. - М.: «Юрид. лит.», 1977. – 144 с.